

Надійшла до редакції 29.03.2012 р.

УДК 811.161.2'282

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІОЛЕКТУ ЯК СИСТЕМНО-СТРУКТУРНОГО ЯВИЩА

С. П. Гірняк

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Реферат. У пропонованій статті досліджуються й аналізуються різні підходи до розуміння поняття «соціолект»; окреслюються особливості соціолекту як системно-структурного явища. Доводиться, що соціолект – це варіант національної мови певного історичного періоду, типовий для окремої соціальної групи носіїв мови, об'єднаних певним типом зв'язку, сукупність мовних особливостей, притаманних цій соціальній групі. Вказано на окремі особливості використання лексичних одиниць освіченою верствою – галицькою інтелігенцією кінця XIX – початку XX ст.

Ключові слова: діалект, територіальний діалект, соціолект, диференціація мови, мовна норма, мовленнєва поведінка, інтелігентське середовище.

Проблема соціальної диференціації мови має давні традиції у світовій лінгвістиці. Теоретичним підґрунтям сучасної соціолінгвістики стали праці представників соціологічного напрямку у французькому мовознавстві, зокрема дослідження А. Мейє, який вніс суттєвий вклад у визначення ролі соціальних чинників у розвитку мови; роботи американських етнолінгвістів, у яких розвивалися ідеї Ф. Боаса і Е. Сепіра про зв'язок мовних і соціокультурних систем; розвідки представників Празької лінгвістичної школи – В. Матезіуса, Б. Гавранека, Й. Вахека, у яких розкрито зв'язок мови з соціальними процесами і соціальне значення літературної мови; дослідження німецьких учених, особливо Т. Фрингса, які обґрунтували соціально-історичний підхід до вивчення та аналізу мови й наголошували на необхідності долучати соціальний аспект дослідження у діалектологію [14].

Вагомий внесок у розвиток та становлення цієї мовознавчої науки здійснили І. Бодуен де Куртене, Ф. де Сосюр, А. Сеше, Ш. Баллі, Ж. Вандрієс, Е. Сепір, Л. Щерба, О. Швейцер, Л. Нікольський, Є. Поліванов, Р. Шор, Б. Ларін, В. Жирмунський, Л. Якубинський, М. Петерсен, В. Виноградов, Г. Винокур, О. Шахматов, М. Бахтін, О. Леонтєв, В. Ярцева й інші дослідники. Беззаперечні досягнення вітчизняних учених у розвитку та становленні цієї науки в Україні, серед них: О. Потебня, Ю. Шевельов, І. Дзюба, Св. Караванський, В. Русанівський, В. Брицин, Ю. Жлуктенко, Я. Радевич-Винницький, В. Іванишин, Н. Шумарова, В. Хмелько, М. Ворона, Є. Головаха, Н. Паніна, В. Демченко, Л. Масенко, Л. Ставицька, О. Ткаченко, В. Радчук, Г. Мацюк, С. Єрмоленко, О. Демська-Кульчицька, О. Данилевська та інші.

Мета статті – проаналізувати та визначити зміст поняття «соціолект», розкрити особливості соціолекту як системно-структурного явища, а також вказати на специфіку використання лексичних одиниць галицькою інтелігенцією кінця XIX – початку XX століть.

Перспективи дослідження вбачаємо у тому, що вивчення історичних умови регіонального функціонування української мови в кінці XIX – на початку XX ст., зокрема на західноукраїнських землях, матимуть принциповий вплив на розуміння історії розвитку української літературної мови, а також дозволять окреслити роль галицької інтелігенції у мовотворчих процесах.

Кінець XIX – початок XX ст. – це період широкого застосування і використання української лексики в різних ділянках літературної, наукової та просвітницької діяльності. Крім просторічної народної лексики, до літературної мови входять елементи мови різних соціальних груп, однак саме інтелігенція збагачує лексичний склад української мови науковою термінологією, абстрактною лексикою, впливає на розвиток функціональних стилів української мови.

Таким чином, можемо говорити про диференціацію мови, у її синхронному аспекті, що визначається: **регіональними чинниками**, у відповідності з якими розрізняють окремі форми мови, наприклад, діалекти, регіональну розмовну мову та ін.; **соціальними чинниками**, зокрема соціальним статусом мовця, специфічними для окремих груп і репрезентовану різними мовними формами, наприклад соціолектами; **ситуативними чинниками**, тобто різними стилістичними рівнями [11; 22].

Представники тих чи інших соціальних груп (як носії мови) використовують різні одиниці мови відповідно до своїх потреб та інтересів. Одні слова й вирази вони вживають більш активно, іншим можуть надавати нових значень, іноді протилежних загальноприйнятим, а від використання окремих вони загалом утримуються. Такі відхилення, які зустрічаються на усіх мікролінгвістичних рівнях, у тому числі і в лексиці можуть об'єднуватися в **соціальний діалект**. З цих відхилень утворюється нова норма, характерна для певної соціальної групи носіїв мови. Специфічні особливості у вимові, відхилення від стандарту у реалізації фонем, певні лексичні засоби та семантичні значення, своєрідна реалізація граматичних структур можуть бути зведені на основі їх специфіки та частотності використання в єдину систему, характерну для окремої групи мовців, у нашому випадку освіченої верстви – галицької інтелігенції кінця XIX – початку XX ст.

Соціальний діалект (соціолект) – це:

- різновид (варіант) мови, який використовує певна соціальна група або спільнота людей (М. Маковський) [8];
- мовна форма, типова для певної групи носіїв мови, що не зв'язані регіональним походженням (німецькі лінгвісти Х. Глінц [16] і М. Ілезен [18]);
- «характерне для окремої групи індивідів мовного колективу надіндивідуальне використання мовної системи» (Г. Хайке [17], Х. Штегер [19]);
- відображення мовної поведінки групи індивідів, об'єднаних комплексом соціальних ознак, що перебувають у тісному взаємозв'язку з територіальними діалектами з урахуванням чинників суспільно-історичного характеру (В. Штайніг «Соціолект і його соціальна роль» [20]);
- «прийнятий в мовному суспільстві субваріант мови, який завдяки діям окремих суспільних сил є характерним для певних етнічних, релігійних і економічних груп і груп індивідів з відповідним рівнем і типом освіти» (Р. Макдевід молодший) [7].

Про зв'язок діалектів з різними соціальними прошарками – ремісниками, селянами, робітниками і т.д., говорив ще у 1890 р. Е. Шелдон [22], тоді як Діттмар вказував на взаємопроникність соціальних і регіональних чинників, а відтак висував теорію про існування не стільки географічної, скільки соціальної території [15].

Українські вчені теж здавна цікавилися дослідженням лексики соціальних груп (мовою лірників, старців, гончарів тощо), на що вказував у передмові до «*Словаря української мови*» Б. Грінченко. Назвемо хоча б окремі праці: «Слова и вираженія Остерскаго унзда» /1851, 1853 і 1854 рр./, «Дідівська [жебрацька] мова» /1886 р./, «Говор заміщанців» /1894 р./, «Про говор долівський» /1900 р./, «Про говір галицьких лемків» /1902 р./ та інші.

На думку В. Бухарова, поділ мови на діалекти за географічним принципом означає водночас і поділ лінгвосоціума на групи, інтереси діяльності й контакти, яких можуть не збігатися з межами діалектів. Саме цей факт, зауважує дослідник, з одного боку, сприяє безпосередньому зв'язку діалекту з процесом соціалізації особистості, а з іншого – розвиток комунікативних потреб суспільства є результатом зміни обсягу сфер використання діалектів і виникнення нових надрегіональних діалектів з більш широкими комунікативними можливостями [1, с. 38].

Соціальний діалект розглядається вченими як узагальнювальне поняття для позначення мовних варіантів, що належить окремій соціальній групі. «Соціалізація діалектів виступає не тільки основною їхньою характеристикою, але й однією з головних причин, що сприяє підтримці їх у стані комунікативної придатності. Важливим фактором у цій ситуації є підвищення ступеня мовної самосвідомості жителів країни, спрямованого на збереження автохтонної, найчастіше регіональної, спадщини» [6].

Отож, у зв'язку із новими підходами до соціальної диференціації мови, термін діалект (територіальний діалект) не відображає усіх відтінків мовних варіантів, що вживаються і використовуються на обмеженій території, а тому виправданим стає використання терміна **соціолект** (що виник і почав вживатися у лінгвістичних дослідженнях порівняно недавно – у другій половині ХХ ст.) як основної одиниці соціальної стратифікації мови.

Окрім того, констатує Л. Масенко, «територіальний діалект, особливо в минулі епохи, був для його носіїв переважно єдиною мовою спілкування з оточенням, тоді як соціальний діалект, вживаний в різних побутових сферах міської комунікації, співіснує у свідомості його носіїв, як правило, поряд із нормативною літературною мовою – і писемною, й усною, виконуючи функцію певної лексичної підсистеми, використання якої можливе лише за певних обставин – або в межах своєї соціальної групи, або у визначеній комунікативній ситуації. Соціальні діалекти – це варіанти національної мови, пов'язані з існуванням соціальних груп, об'єднаних певним типом зв'язку. У близькому до цього значенні вживається також термін *жаргон*» (особливості правопису автора збережено) [9].

Термін **соціолект**, на думку Т. Єрофєєвої [3], увібрав у себе, з одного боку, поняття соціального типу, який проявляється у людини під впливом рис, притаманних певній расі, етнічній групі, національності, соціальному класу, або по-іншому – це мова «середнього індивіда». З іншого – **соціолект** – це ще й система мовленнєвих засобів певної групи, детермінованих низкою чинників, що мають не лише соціальний, але й біологічний характер (наприклад, стать, вік, темперамент та ін.). Введення до наукового обігу поняття **соціолект** дозволяє описати закономірності мовленнєвої поведінки жителів будь-якого міста, як великого, так і малого, до чого ще у 20-х роках ХХ ст. закликав проф. Б. Ларін [4].

Формування, функціонування і розвиток соціолекту відбувається у тісному зв'язку з історичними змінами у суспільстві, його соціальним розшаруванням, що виникає у зв'язку з розвитком суспільних відносин, появою нових і кількісним зростанням населення вже наявних міст, розвитком ремесел, які призводять до появи й використання професійної мови, жаргонів окремих соціальних груп.

Т. Ляшенко стверджує, що особливою ознакою соціального діалекту є те, що він стосується не представників якоїсь окремої професії, а соціального прошарку в цілому. Носії соціолекту використовують його в різних комунікативних умовах, наголошує дослідниця, і додає, що особливою ознакою соціального діалекту є тенденція до його відокремлення від загальнонародної мови, у результаті чого

соціальний діалект у лінгвістичному аспекті різниться порушенням загальноприйнятих мовних норм [5].

Л. Масенко зауважує, що «соціолект, або жаргон, виконує такі функції: об'єднує особу з групою, водночас вирізняючи відповідну групу поміж інших, а також стає мовним знаряддям інтерпретації дійсності. Соціолект, як кожна мова, в певний спосіб інтерпретує дійсність, накреслюючи образ світу згідно з системою суспільних вартостей, які приймає група. Так, молодіжний жаргон виражає жартівливе, ігрове трактування дійсності. Злочинні угруповання створюють свою брутальну мову, яка підтримує брутальну поведінку. Отже, функції соціального діалекту тотожні функціям загальнонародної мови, але якщо остання консолідує всю національну спільноту, відрізняючи її від інших націй, то об'єднавча функція соціолекту діє на вужчому, груповому рівні, виокремлюючи всередині соціуму групи людей за певними ознаками – професією, родом діяльності, інтересами, віком тощо» (*особливості правопису автора збережено*) [9].

Соціолект «характеризується специфічними особливостями у формуванні, доборі й використанні певної частини лексики та фразеологічних засобів. [...] Обсяг словника таких груп зумовлюється ступенем їхньої відособленості від решти носіїв мови і включає в себе певну кількість специфічних повнозначних слів – іменників, прикметників, дієслів, прислівників, рідше – числівників і займенників [...]. Диференціація у користуванні лексичними засобами мови залежить від загальноосвітнього рівня носіїв мови, їх суспільного становища, роду занять, кола інтересів, середовища, до якого належить носій мови і т. ін. Соціальні діалекти певною мірою можуть перехрещуватися з територіальними», – зазначає В. Винник [12, с. 151].

Ми приймаємо визначення, що **соціолект** – це варіант національної мови певного історичного періоду, типовий для окремої соціальної групи носіїв мови, об'єднаних певним типом зв'язку, сукупність мовних особливостей, притаманних цій соціальній групі.

Н. Гуйванюк у статті «Соціолінгвістичні коментарі у «Граматиці української мови» Василя Сімовича» [2], звертає увагу читачів на твердження вченого про те, що «не може так бути, щоб кожний писав собі, як йому завгодно, по своїй подобі. Як усюди, так і в такій дрібниці, як правопис, мусить бути дисципліна, мусить бути хтось такий, що його голосу повинні всі слухати» [10, с. 2]. Таким авторитетом повинні бути **«вчені люди»**. До таких авторитетних джерел, які, з одного боку, автор схвалює, а з іншого – критикує, зауважує Н. Гуйванюк, В. Сімович зараховує **українських письменників, укладачів підручників**, на яких виховується молоде покоління, **саме життя**, тобто **мовну практику людей** (з якою, вказує вчений можна познайомитися шляхом опрацювання етнографічних матеріалів, зібраних Науковим Товариством ім. Шевченка у Львові), **українських інтелігентів Галичини** (які, хоча і зазнали польського чи московського мовного впливу, або ж знають мову лише із книжок /підручників/) та все ж впливають на формування і становлення мовних норм.

І. Черкез вказує, аналізуючи дослідження К. Ленець та М. Пилинського, на той факт, що зміни світогляду української інтелігенції знайшли своє відображення у мові, а інтелігенція кінця XIX – початку XX ст. стала впливовою соціальною верствою, яка зробила суттєвий внесок у процеси формування стильової різноманітності української мови, зокрема формування таких її стилів як: *публіцистичний, науковий, офіційно-діловий*.

Особливість української інтелігенції окресленого періоду полягає ще й у тому, що її представники – це люди різних професій з різним рівнем освіти, які були

«водночас і письменниками, публіцистами, журналістами, політиками, науковцями» [13, с. 71], однак важливим чинником, що впливав на мовні навички українського інтелігента, а отже, і на мовне оформлення різних текстів (листів, щоденників, статей та ін.), була професійна діяльність.

Зауважимо, що українське інтелігентське середовище кінця XIX – початку XX ст. значно розширилося, сюди, окрім духівництва, козацтва, шляхти (освіченої верстви українського суспільства XVI – XVII ст., за твердженням Л. Ткач) увійшли вчителі, лікарі, священики, видавці, юристи, чиновники, науковці, політичні та громадські діячі.

Прикметною рисою інтелігентського соціолекту цього часу можна вважати вживання термінів з різних галузей наук, у тому числі, суспільно-політичної термінології, зокрема, запозичень з різних мов, утворення нових слів, які ще називають «кованими словами», переосмислення значень вже наявних слів та використання професіоналізмів з різних галузей. Наведемо приклади таких лексичних одиниць:

Наукова лексика		
артикул	стаття	А. Чайковський
відбитка	окремо зброшурована стаття, невеликий твір із збірника, журналу	Д. Яворницький
заопініювати	обґрунтувати	Б. Лепкий, Зенон Кузеля
Викладацька лексика		
академік	студент	І. Франко, А. Чайковський, Б. Лепкий
виклад	лекція	А. Чайковський
габілітація	захист дисертації	М. Грушевський
габілітуватися	захищати дисертацію	
іспитовий	екзаменаційний	Б. Лепкий
матура	іспит на атестат зрілості	
скрипт	рукопис	
Видавнича лексика		
вигладжувати	відредагувати	А. Чайковський, Б. Лепкий
наклад	1) тираж видання; 2) кошт	А. Чайковський, Б. Лепкий
накладець	видавець	А. Чайковський
накладня	друкарня	Б. Лепкий
пренумерувати	передплачувати	М. Павлик
асигната	письмове доручення на видачу грошей	
візитація	візит посадової особи з метою інспектування	
концесія	дозвіл, згода	
місячник	періодичне видання, яке виходить щомісяця. Наприклад: «Жіноча Воля» з двомісячника мусіла перейти на місячник.	«Жіноча Воля» – часопис для сільського жіноцтва, 1938. – Ч. 6.
наголовок	заголовок	Часопис «Жіноча Воля»

<i>виїмок</i>	частина. Наприклад: « Виїмок з повісти «Інститутка».	Часопис «Жіноча Воля»
Економічна лексика (фінансово-господарські стосунки)		
<i>диспозиція</i>	розпорядження	
<i>кавція</i>	завдаток	
<i>квіт</i>	квитанція	
<i>субвенція</i>	грошова допомога	
<i>такса</i>	плата	
Лексика, що відображала моральний та емоційний стан людини		
<i>інтенція</i>	намір	
<i>іритувати</i>	нервувати, сердити	
<i>іритуватися</i>	нервуватися, сердитися	
<i>статисфакція</i>	задоволення, втіха	
Офіційно-ділова лексика		
<i>аванс</i>	підвищення по службі	З. Кузеля
<i>виказ</i>	відомість	В. Гнатюк, А. Чайковський
<i>віднестися</i>	звернутися	В. Гнатюк
<i>звідомлення</i>	звіт	Д. Яворницький
<i>іменувати</i>	призначати на посаду, присуджувати звання, чин	Б. Лепкий
<i>розвій</i>	розвиток	І. Франко, М. Старицький, А. Кримський та ін.
<i>поступ</i>	рух вперед, прогрес	І. Франко
<i>інтерес</i>	1) справа, бізнес; 2) користь, зацікавленість	І. Франко. У. Кравченко
<i>конечність</i>	необхідність Наприклад: «велика конечність »	Часопис «Жіноча Воля»
«Ковані слова» /новотвори, неологізми/		
<i>письмовниця</i>	граматика	А. Свидницький
<i>мовниця</i>	граматика	А. Свидницький
<i>имя</i>	ймення	А. Свидницький
<i>займення</i>	мнстоименіє	А. Свидницький
<i>численниця</i>	математика	М. Левченко
<i>щотниця</i>	арифметика	М. Левченко, О. Кониський (<i>його</i> <i>підручник</i> <i>«Арихметика, або</i> <i>щотниця»</i>)
Побутова лексика		
<i>вакації</i>	канікули	І. Франко, У. Кравченко
<i>комунікація</i>	транспортне сполучення	
<i>оказія</i>	випадок	І. Франко, С. Ковалів
<i>тестамент</i>	заповіт	С. Ковалів
<i>кав'ярня</i>		І. Франко, а також О. Кобилянська,

		О. Олесь, М. Коцюбинський
<i>філіжанка</i>	чашка	У. Кравченко
<i>чоколяда</i>	шоколад	У. Кравченко
<i>двигати</i>	синонім до <i>тягнути. нести щось важке</i>	І. Франко
<i>лячно</i>	синонім до <i>страшно</i>	Часопис «Жіноча Воля»
<i>розпука</i>	Синонім <i>безнадія</i>	І. Франко
<i>гречний</i>	ввічливий	Часопис «Жіноча Воля»
<i>шпиталь</i>	лікарня	І. Франко, В. Стефаник
<i>тека</i>	сумка	Часопис «Жіноча Воля»
<i>гратульовати</i>	висловлювати поздоровлення	І. Франко
<i>стрих</i>	горище	С. Ковалів, У. Кравченко
<i>фірманка</i>	віз, карета для перевезення людей Наприклад: <i>«Все знайде гарну, вигідну фірманку».</i>	О. Кіселевська «Як живуть люди в широкому світі» (оповідання). Часопис «Жіноча Воля».
<i>замикати</i>	закривати на ключ	Часопис «Жіноча Воля»
<i>часть</i>	розділ, частина	Часопис «Жіноча Воля»
<i>забавка</i>	гра	Часопис «Жіноча Воля»
<i>святоче /убране/</i>	святковий одяг	Читанка для все-людних шкіл, 1930 р.
<i>обрус</i>	скатертина	Часопис «Жіноча Воля»
<i>стай</i>	місце, де стоять; площа Наприклад: <i>«Мабуть більше як десять стай, неначе засіяно самісінькими людськими головами».</i>	Читанка для вселюдних шкіл, 1930 р. І. Левицький
<i>причандал</i>	всячина, речі Наприклад: <i>«Розклав я свої причандали в ряду, повтикав кілки, розвісив кожухи, шапки».</i>	Читанка для вселюдних шкіл, 1930 р. І. Левицький
<i>вигіти</i>	бачити	А. Шептицький
Відображення у мові освіченої верстви явищ, характерних для тогочасної української мови в Галичині		
Діалектні інфінітивні форми на -ти, -чи: помочи, зберегти		М. Павлик, Б. Лепкий
Наявність діалектних форм здрібнілих прикметників, в яких на місці голосного -е- виступає голосний о-:		М. Павлик, Б. Лепкий

<i>слабонький, легонький</i>	
Вживання кінцевого [т] у дієслівних формах теп. часу 3 особи однини та II дієвідміни: <i>важит, ходит, пророчит</i>	І. Франко, М. Павлик
У давальному і місцевому відмінках однини іменників жіночого роду III відміни у закінченні виступає [и]: <i>любови, благодати, смерти, відомости, неприємности, слабости (сдабість), осени (осінь), моральности, старости</i> (старість) та ін.	А.Шептицький А. Чайковський Б. Лепкий
В іменниках жіночого роду III відміни в орудному відмінку мають закінчення <i>-ію</i> : <i>смертію, помічю, ненавистію</i>	А. Шептицький
Іменники середнього роду (у називному і знахідному відмінках однини) після м'яких приголосних мають закінчення є: <i>щастє, питанє, читанє, спасєнь, дарованє</i> /подвоєння приголосних в основі немає/	А. Шептицький
В дієсловах третьої особи однини теперішнього та майбутнього часу перед часткою <i>-ся</i> випадає формант <i>-ть</i> і частка <i>ся-</i> пишеться окремо: <i>знайде ся, зв'яже ся, назває ся, доткне ся</i>	А. Шептицький
Зворотна частка <i>-ся</i> зберігає давню рухливість, наприклад: <i>и житє ся пожертвувало, пѣдчась того богослужєня має ся виголосити вѣдповѣдна проповѣдь</i>	А. Шептицький
Вживання слів іншомовного походження, які у сучасній укр. літ. мові належать до чоловічого роду з флексією <i>-а</i> , тобто вживання їх у формі жіночого роду: <i>аналіза, візита, морфіна, санаторія, кляса, діагноза</i>	А. Чайковський, Б. Лепкий, І. Франко, С. Єфремов. Слова у такій формі фіксує і «Правописний словник» Г. Голоскевича

Отже, можемо стверджувати, що українська інтелігенція кінця XIX – початку XX ст. – це окрема соціальна група, яка хоча й не була кількісно значною, та все ж її представники «проводили інтелектуальну діяльність і були носіями певних етичних норм, моральних та духовних цінностей. [...] У своєму щоденному спілкуванні – офіційному чи товариському – представники української інтелігенції послуговувалися мовними одиницями, які з огляду на особливості тогочасного суспільства були властиві лише цій соціальній верстві» [13, с. 75]. Усе це дає підстави вважати, що дослідження ролі галицької інтелігенції у формуванні норм української літературної мови кінця XIX – початку XX ст. є актуальним, а мовні одиниці, використовувані цією соціальною групою увійшли до складу лексичного фонду української мови й впливали на формування *койне* інтелігентної, освіченої верстви Галичини, її соціолекту як самостійного системно-структурного явища й знайшли своє відображення у формі й значенні лексичних, фразеологічних і граматичних одиниць української мови.

РЕЗЮМЕ

В предлагаемой статье исследуются и анализируются различные подходы к пониманию понятия «социолект»; определяются особенности социолекта как системно-структурного явления. Доказано, что социолект – это вариант национального языка определенного исторического периода, типичный для отдельной социальной группы носителей языка, объединенных определенным типом связи, совокупность языковых особенностей, присущих этой социальной группе. Указано на отдельные особенности использования лексических единиц галицкой интеллигенцией конца XIX – начала XX вв.

Ключевые слова: диалект, территориальный диалект, социолект, дифференциация языка, языковая норма, речевое поведение, интеллигентская среда.

SUMMARY

This article investigates and analyzes the different approaches to understanding the concept of «sociolect», outlines the features of sociolect as system-structural phenomena. It is shown that sociolect is a national language version of a particular historical period, typical for a particular social group of native speakers, combined by some types of connection, a set of linguistic features characteristics of this social group. Specified on the individual features of lexical items educated Galician intellectuals of the late XIX – early XX century.

Key words: dialect, regional dialect, sociolect, differences of language, speech rate, speech behaviour, intellectual environment.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бухаров, В. М. Варианты норм произношения современного немецкого литературного языка [Текст] : монографія / В. М. Бухаров. – Нижний Новгород, 1995. – 138 с.
2. Гуйванюк, Н. Соціолінгвістичні коментарі у «Граматичі української мови» Василя Сімовича [Текст] / Н. Гуйванюк // Мова і суспільство. – Випуск 1. – Львівський національний університет імені Івана Франка, 2010. – С. 78 – 87.
3. Ерофеева, Т. И. Социолект: стратификационное исследование [Текст] : монографія / Т. И. Ерофеева. – Пермь: Перм. гос. ун-т., 2009. – 240 с.
4. Ерофеева, Т. И. Понятие «социолект» в истории лингвистики XX века [Текст] / Т. И. Ерофеева // Изменяющийся языковой мир. – Пермь, 2002. – [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.philology.ru/linguistics2/erofeeva-02.htm>. _ Заголовок з екрану.
5. Ильяшенко, Т. П. Социальные диалекты и профессиональные стили [Текст] / Т. П. Ильяшенко. – М., 1970. – С. 4.
6. Лужаниця, О. П. Генеза міських діалектів північно-західної Англії (на матеріалі тайнсайдської англійської) [Текст] : Автореф. дис. ... к. філол. н. / О. П. Лужаниця. – Одеса, 2011. – 20 с.
7. Макдэвид-мл., Р. И. Диалектные и социальные различия в городском обществе [Текст] / Р. И. Макдэвид-мл. // Новое в лингвистике. – Вып. 7. – М.: Наука, 1975. – С. 363 – 382.
8. Маковский, М. М. Английские социальные диалекты (онтология, структура, этимология) [Текст] / М. М. Маковский. – М.: Высшая школа, 1982. – 135 с.
9. Масенко, Л. Усні форми побутування мови. Явище вульгаризації мовлення [Текст] / Л. Масенко // – Число 35. – 2004. – Інтернет ресурс. Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n35texts/35-zmist.htm>
10. Сімович, В. Граматика української мови [Текст] / Василь Сімович. – К., Ляйп-

- ціг, 1919. – 584 с.
11. Степанов, Г. В. Социально-функциональная дифференциация литературного языка Испании и Латинской Америки [Текст] / Г. В. Степанов // СФДЛЯ. – М., 1977.
 12. Українська мова: Енциклопедія [Текст] / Редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2007. – 824 с.: іл.
 13. Черкез, І. Епістолярій кінця ХІХ – початку ХХ ст. як джерело дослідження соціолекту української інтелігенції [Текст] / І. Черкез // Мова і суспільство. – Випуск 1. – Львівський національний університет імені Івана Франка, 2010. – С. 71-76.
 14. Швейцер, А. Д. Социолінгвістика [Текст] / А. Д. Швейцер // Лінгвістический енциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – С. 481-482.
 15. Dittmar, N. Soziolinguistik [Текст] / N. Dittmar. – Frankfurt, 1973.
 16. Glinz, H. Linguistische Grundbegriffe und Methodenüberblick [Текст] / H. Glinz // Studienbücher zur Linguistik und Literaturwissenschaft. Band 1. – Frankfurt am Main, 1971. – S. 3—94.
 17. Heike, G. Sprachliche Kommunikation und linguistische Analyse [Текст] / G. Heike. – Heidelberg, 1968. – 158 s.
 18. Jilesen, M. Soziologie. Eine Einführung für Erzieherberufe [Текст] / M. Jilesen. — H. Stam GmbH, Köln-Porz, 1992. – S. 22.
 19. Steger, H. Soziolinguistik. Ansätze zur soziolinguistischen Theoriebildung [Текст] / H. Steger. — Wege der Forschung, Darmstadt, 1982.
 20. Steinig, W. Soziolekt und soziale Rolle [Текст] / W. Steinig. – Hamburg : Carl Winter, 1976. – 324 s.
 21. Schönfeld, H. Varianten, Varietäten und Sprachvariation [Текст] / H. Schönfeld // ZPSK, Band 38, Ht. 3, 1985. – S. 206-224.
 22. Sheldon, E. A Study of Social Dialects in Detroit. Final Report, Project 6-1347 [Текст] / E. Sheldon, W. A. Wolfram, W. K. Riley. — Washington, D. C., Office of Education, 1967. – 346 p.